

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

1976-1996

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)
ΩΣ ΕΠΙΣΗΜΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Αθήνα 29 Νοεμβρίου – 1 Δεκεμβρίου 1996

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Π. ΤΑΣΙΟΣ

Για ένα ορθολογικότερο τονικό σύστημα

Ανάτυπο

ΑΘΗΝΑ 1999

Για ένα ορθολογικότερο τονικό σύστημα

1. Είναι καταρχήν κατανοητό ότι για λόγους ευρύτερης οικονομίας, στις ευρωπαϊκές τουλάχιστον γλώσσες, ο γραπτός λόγος παραιτείται του στόχου ν' αναπαράγει το σύνολο των εκφραστικών λεπτομερειών του προφορικού λόγου. (Σ' αντίθετη περίπτωση, θα χρειαζόταν ενδεχομένως ένας δυσανάλογα μεγάλος όγκος συμβόλων, οιονεί μουσικής κατηγορίας ίσως).

Παρά ταύτα, το βέλτιστον ανάμεσα στην «οικονομία του γραπτού λόγου» και στην «πιστότητα αναπαραγωγής του πλούτου του προφορικού λόγου», δέν είναι δεδομένον. Υποθέτω δε ότι δικαιούμαστε να το αναζητούμε.

Σ' αυτήν την αναζήτηση μας καθοδηγούν ορισμένα κριτήρια που πηγάζουν απ' τη βασική αρχή «Μεγιστοποίηση της Επικοινωνίας», όπως λ.χ.

— Ελαχιστοποίηση της πολυσημίας, και

— Έγκαιρη σύλληψη του νοήματος (χωρίς παλινδρόμηση ή αμφιθυμία του αναγνώστη).

Εξ άλλου, σχετικά με την αντίζυγη αρχή «οικονομία της γραφόμενης γλώσσας», αρχή που περιέχει και το γνωστό αίτημα της σχολικής απλότητας, είναι φανερό ότι η εφαρμογή της θα καθοδηγείται κάθε φορά απ' την καταγραφή του πηλίκου «κόστος/όφελος».

Όσο ανεπαρκής κι άν είναι αυτή η εισαγωγή, μπορεί ίσως να βοηθήσει στη διερεύνηση ενός απ' τα συστατικά της γραφόμενης νεοελληνικής, το τονικό σύστημα.

2. Και εδώ, η υπενθύμιση σχετικών γνωστών εννοιών είναι ίσως αναγκαία. Θ' αναφερθώ πρώτα στις τονικές εκείνες ενότητες του προφορικού λόγου τις οποίες εύστοχα κι ο Τριανταφυλλίδης [1941: 22] ονόμαζε «*φωνητικές λέξεις*¹»: Γύρω απ' τις συλλαβές που τονίζονται δυνατώτερα, συνεκφέρονται συλλαβές (μιάς ή περισσοτέρων λέξεων) οι οποίες τονίζονται πίο αδύνατα ή και καθόλου.

Ετούτην λοιπόν τη γλωσσική πραγματικότητα του προφορικού λόγου, γεννάται το ερώτημα πώς θα την υπηρετήσωμε καλύτερα (πιστότερα) με την καταλληλότερη δυνατή παράσταση των τόνων. Ο ίδιος ο Τριανταφυλλίδης αναγνώριζε το πρόβλημα: «Γράφοντας χωριστά την κάθε γραμματική λέξη με τον τόνο της, δέν λογαριάζομε πάντα εκείνο που προφέρομε και που τονίζομε στην πραγματικότητα» [1941: 22]. Προφανώς. Γιατι κοπανάγανε τόνους σχε-

1. Από προτίτερα → (αποπροτίτερα).

Μα δεν είναι δυνατόν πια → (μαδενείναι), (δυνατόνπια).

δόν παντού. Διαπιστώνεται λοιπόν εδώ μια αστοχία/απιστία του γραπτού λόγου εξαιτίας του τότε τονικού συστήματος. (Γι' άλλη μιά φορά, η «Παράδοση» δέν υπηρετούσε τις σύγχρονες ανάγκες).

Όμως, οι γραμματικοί της εποχής είχαν φροντίσει να *αμβλύνουν* κάπως το κακό: Χρησιμοποιούσαν τη βαρεία προκειμένου να «ειδοποιήσουν»² τον αναγνώστη να αγνοήσει τον τόνο (και, πρακτικώς, να μὴν τονίση την αντίστοιχη συλλαβή)! Ο ίδιος ο Τριανταφυλλίδης [1941: 45-46] δίνοντας (μερικά μόνον) παραδείγματα τέτοιων περιστατικών, δικαιολογεί τη λύση εξηγώντας ότι «αυτό γίνεται για λόγους αναγνωστικούς». Είχε λοιπόν ήδη αναγνωρισθή μια «αναγνωστική» σκοπιμότητα της τονοθεσίας, όπως θα υποστηριχθή γενικά σ' αυτήν εδώ την εργασία.

Σ' άλλες όμως περιπτώσεις του παλιού τονικού συστήματος, το πράγμα έφτανε στον παραλογισμό να «σημειώνεται τόνος, ενώ τρεις λέξεις είναι άτονες» (Τριανταφυλλίδης, ό.π., σ. 49: «*άς μάς τό 'πή*»)!

Πιό τολμηρές λύσεις δίνονταν ενίοτε στην Γραμματική της αρχαίας ελληνικής: Έγκλιση τόνου εφαρμοζόταν ακόμη και σε δισύλλαβα. Έτσι, έστω και σε μικρή έκταση, πραγματωνόταν και γραπτώς η «*φωνητική λέξη*³». Γι' άλλη μια φορά, η τονοθεσία υπαγορευόταν απ' τις ανάγκες πιστής αναπαραστάσεως του προφορικού λόγου.

3. Η εφαρμογή του λεγόμενου «μονοτονικού συστήματος» στη γραφόμενη νεοελληνική, φαίνεται ότι επέτυχε δύο τουλάχιστον σημαντικούς στόχους:

- α) Καταργώντας τα πνεύματα και την περισπωμένη, συνέβαλε στην οικονομία του γραπτού λόγου, χωρίς καμμιάν ουσιώδη συνέπεια στην εννοιολογική ευστοχία και την αναγνωσιμότητα των κειμένων.
- β) Καταργώντας τον τονισμό των μονοσυλλάβων, διευκόλυνε σε πολλές περιπτώσεις την πραγμάτωση των φωνητικών λέξεων, αποφεύγοντας ένα τονικό σημάδι που πάρα πολλές φορές δέν είχε αντίκρισμα στην εκφορά του λόγου.

Παράλληλα όμως με τούτα τα επιτεύγματα, το θεσμοθετημένο μονοτονικό σύστημα («*βάζε τόνο σ' όλες τις λέξεις, μὴ βάζεις τόνο στα μονοσύλλαβα*»), σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων φαίνεται να μὴ σέβεται τα κριτήρια τα οποία θυμίσαμε πιο πάνω, στην §1.

Ακολουθεί εδώ μια απογραφή αυτών των περιστατικών, προκειμένου να εκτιμηθή η αντίστοιχη μείωση ευστοχίας στην επικοινωνία, και για να αναζητηθή ενδεχόμενη θεραπεία (μικρού, πάντως, κόστους).

4. Είναι, καταρχήν, μεγάλο το πλήθος των μονοσυλλάβων τα οποία στον προφορικό λόγο *τονίζονται*. (Είναι δε και μεγάλη η συχνότητα χρήσεώς των

2. Χρήσιμος φαρισαισμός. Παρ' όλον ότι οι παλαιότεροι θα υποστήριζαν ότι βαρυνομένη «συλλαβή τονίζεται κάπως βαθύτερον, δεν καταντά όμως και εντελώς άτονος» (Σταματάκος 1968: 30).

3. Πδ. «καλόν εστιν» → (καλόνεστιν). Κι όμως, όταν πρὶν απ' την έγκλιση υπήρχε στίξη, τότε ο τόνος επανερχόταν: «καλόν δ' εστιν». Έτσι, ο τόνος δέν ήταν μόνιμο εξάρτημα της λέξεως (βλ. παρ. 4 παρακάτω).

στον δημοτικό λόγο). Ακούστε την έγκαιρη διαπίστωση του Τριανταφυλλίδη [1941: 24]: «Συχνά προφέρονται και οι μονοσύλλαβες λέξεις με τόνο. Είναι ο τόνος της τονικής ενότητας, που τον παίρνει η μονοσύλλαβη λέξη για το νόημά της». Κατά συνέπειαν, σ' αυτές τις περιπτώσεις, εάν δέν τονισθή το μονοσύλλαβο, χάνει (κάτι απ') το νόημά του. Έτσι όμως δέν υπηρετείται η Επικοινωνία. Το ανεπιθύμητο αυτό φαινόμενο παρατηρείται πράγματι σε μεγάλη έκταση σήμερα, σε διάφορες περιπτώσεις:

- Μονοσύλλαβα ουσιαστικά (η γή, η Κώς, το πάν, το φώς)
- Μονοσύλλαβα ή συγκεκριμένα ρήματα (ζώ, θές, να'πώ)
- Εμφατικές χρήσεις (μά την αλήθεια, και εγώ και εσύ, νά σου'πώ)
- Διάκριση ανάμεσα στο προτρεπτικό επιφώνημα «γιά» και την πρόθεση «για»

- Διάκριση ομοιωματικού και υποθετικού (σάν/σαν)

- Διάκριση ομοήχων (τί, πώς, πού, ώς, ή)

- Διάκριση αρνητικού επιρρήματος και δισταχτικού συνδέσμου (μήν, μην).

Ετούτα λοιπόν τα μονοσύλλαβα, είτε τονίζονται σαφώς και πάντοτε, ή παίρνουνε τόνο κατα περίπτωση μόνον.

(Γι' άλλη μια φορά, ο τόνος δέν είναι εξάρτημα της «γραμματικής» λέξεως). Στο Παράρτημα που ακολουθεί, δίνονται μερικά ενδιαφέροντα παραδείγματα, στα οποία φαίνονται οι νοηματικές αλλοιώσεις και οι χρωστικές στέρησεις τις οποίες συχνά συνεπάγεται ο «κανόνας». Κι ενώ, στις περιγραφείσες περιπτώσεις, αυτά απαιτεί η γλωσσική πραγματικότητα, ο υπεραπλουστευτικός κανόνας της υποχρεωτικής ατονίας όλων των μονοσύλλαβων λέξεων⁴, οδηγεί τώρα τον αναγνώστη σε μερική σύγχυση, αμφιταλάντευση, μερική απώλεια του νοήματος — ενδεχομένως δέ και σε μίαν υπόστρωτη κόπωση.

5. Ανάλογα φαινόμενα παρατηρούνται κι απ' την εφαρμογή του εξ ίσου υπεραπλουστευτικού κανόνα «όλα τα δισύλλαβα τονίζονται». Κι όμως, για ν' αρχίσωμε πάλι απ' τον Τριανταφυλλίδη (ό.π. σ. 49), διάφορες δισύλλαβες λέξεις κατατάσσονταν ανάμεσα στις άτονες ή στις εγκλιτικές λέξεις. Πράγμα που, γι' άλλη μια φορά, αναγνώριζε τη σημασία του «φραστικού» τόνου.

Τώρα όμως, με το τονικό σύστημα το οποίο εξετάζομε, δημιουργούνται συνθήκες νοηματικής συγχύσεως ή αμφιταλάντευσων σε περιπτώσεις όπου προφορικά, αποφεύγοντας ενίοτε τον τονισμό, κάνομε σαφή διάκριση ανάμεσα λ.χ. σε:

- Αριθμητικά και αντωνυμικά (ένα/ενα)

- Προθέσεις και επιρρήματα (κατα/κατά, κατω/κάτω)

- Πρόθεση, σύνδεσμο και επιτατικό επίρρημα (παρα/παρά/πάρα)

- Ερωτηματικά και αιτιολογικά (γιατί/γιατι)

- Επιθετική και αόριστη χρήση της άκλιτης αντωνυμίας «κατι/κάτι»

- Ειδικό σύνδεσμο, χρονικό σύνδεσμο και αναφορική αντωνυμία «ου/ ότι/ ό,τι».

4. Τις ελάχιστες εξαιρέσεις που προβλέφθηκαν, φαίνεται να τις έχουν ξεχάσει όλοι.

Στο Παράρτημα που ακολουθεί, δίνονται μερικά παραδείγματα και αυτής της κατηγορίας νοηματικών διαφοροποιήσεων.

6. Η πρόχειρη ανάλυση που προηγήθηκε επιτρέπει τη διαπίστωση ότι, σε πλήθος περιπτώσεων (με συχνή δέ επαναφορά στον λόγο), λέξεις μονοσύλλαβες τονίζονται (μονίμως ή περιστασιακώς), ενώ λέξεις δισύλλαβες μένουν περιστασιακώς άτονες. Ετούτη όμως η γλωσσική πραγματικότητα του προφορικού λόγου δεν απεικονίζεται σωστά (όπως θα έπρεπε) στον γραπτό λόγο, εξαιτίας του θεσμοθετημένου υπεραπλουστευτικού τονικού συστήματος. Αυτή η «απιστία» του γραπτού προς τον προφορικό λόγο οδηγεί κάμποσες φορές σε αλλοίωση του σκοπούμενου νοήματος, σε «διστακτικότητα» και *αμφιταλάντευση* κατά την ανάγνωση κειμένων, πάντως δέ μας στερεί ενίοτε απο ορισμένες σπουδαίες *αποχρώσεις* του λόγου.

Ο εξορθολογισμός του τονικού συστήματος ο οποίος επιχειρήθηκε προ εικοσιπενταετίας (τόσο πετυχημένος στα αντικείμενα τα οποία επισημάνθηκαν στην παρ. 3), επιβάλλει νομίζομε τη διόρθωση των αρνητικών συνεπειών που διαπιστώθηκαν πιο πάνω. Φαίνεται δέ ότι η λύση είναι πολύ απλή, καθόλου δέ πρωτότυπη αφού είχε υποστηριχθή απ' τους Παπανούτσο και Σταύρου (απ' τα 1964) κι απ' τον Πετρούνια (απ' τα 1984).

«BAZE TONO MONON OPOY KAI OTAN AKOYGETAI»

Έτσι, ενώ τα αγαθά του μονοτονικού συστήματος διατηρούνται, προσφέρεται στον γραπτό λόγο άλλη μια δυνατότητα να πλησιάσει τον εκφραστικό πλούτο του προφορικού λόγου. Και ν' απαλλαγή απ' τα δυσμενέστατα περιστατικά τα οποία περιγράψαμε πιο πάνω.

Κι ενώ το κέρδος επικοινωνίας είναι πολύ σημαντικό, υποστηρίζω ότι το κόστος αυτής της λύσεως είναι μηδενικό. Κανείς (πολύ δε λιγότερο το παιδί του σχολείου) δέν χρειάζεται να θυμάται κανέναν «κανόνα»: Απλώς γράφει ό,τι μιλάει⁵ χωρίς καμιά διαμεσολάβηση. Άμεσότερη και «φωνητικότερη» γραφή δέν μπορούμε να φαντασθούμε. Ενώ αυτός ο τρόπος γραφής συνιστά και μια *πρόσκληση* για διαποικιλμένη εκφραστικότητα, μεγάλης νομίζω εκπαιδευτικής σημασίας⁶.

7. Έχει όμως ήδη διατυπωθή μια σημαντική αντίρρηση γι' αυτήν εδώ τη λύση (Κριαράς, 1995):

α) Γίνεται πρώτα παραδεκτό ότι «το σημερινό μονοτονικό το διέπει η

5. Αν, τώρα, δεν ξέρη να τονίση τα ίδια του τα λόγια καθώς τα προφέρει, πρώτον δέν χάθηκε ο κόσμος — θα μάθη. Και δεύτερον, έτσι θα δοθή η ευκαιρία και στον Δάσκαλο να μύση τον μαθητή στον πλούτο των εκφραστικών αποχρώσεων τις οποίες διαθέτει η ρωμαλέα Δημοτική (κι οι οποίες δυσκολότερα αναδεικνύονται σήμερα κάτω απ' τον κανόνα «συμβατικού» τονισμού χωρίς φωνητικό αντίκρισμα).

6. Αφήνω που θα σταματήση και η *σκιαμαχία* των Δασκάλων να καταλογίζουν ως ορθογραφικά «σφάλματα» τις φυσικές παρορμήσεις τονισμού κάμποσων μαθητών...

αρχή να παίρνουν τονικό σημάδι *όχι οι λέξεις που πραγματικά τονίζονται στο λόγο*».

Πράγματι, διαπιστώσαμε και στα προηγούμενα ότι ο «γραφόμενος» τόνος *δέν* αναπαριστά πάντοτε τον «ομιλούμενο» τόνο.

Ετούτο, όμως, το κατατάξαμε στα ελαττώματα του συστήματος. Δέν είναι επιτέλους ευχάριστο «να μαντεύομε μόνο, στη γραφή και την ανάγνωση, αυτά που καταλαβαίνομε σωστά και καλά στην ομιλία» (Τσοπανάκης 1994: 130). Όταν υπάρχει τρόπος ν' απαλλαγούμε απ' αυτό το ελάττωμα, *άς* απαλλαγούμε.

β) «(Τονίζονται οι λέξεις) μόνο εκείνες που πραγματικά *το χρειάζονται*». Είναι όμως δύσκολο να κατανοηθή άλλης φύσεως «χρεία» τονισμού απο την ίδια τη γλωσσική προφορική χρήση⁷!

γ) (Η προτεινόμενη λύση) «*κάνει σύγχυση του εντονότερου τονισμού μιας λέξης καθεαυτήν, και του φραστικού τονισμού μιας λέξης*». (Οι έννοιες όμως είναι αρκετά σαφείς για ν' αφήνουν περιθώρια για «σύγχυση»).

Περισσότερο ενδιαφέρον πάντως έχει να παρατηρήσωμε πως η δήλωση αυτή συνομολογεί ότι μια συγκεκριμένη λέξη δέχεται τονισμό ποικίλλοντα, ανάλογα με το εκάστοτε *περιβάλλον* της λέξεως μέσα στον λόγο. Διαπίστωση καίρια. Κι *άς* σχολιάσουμε δύο ενδεχόμενα:

i) Πρώτα, την ειδική ακραία περίπτωση *περιβάλλοντος* που είναι το *μηδενικό περιβάλλον*, την περίπτωση δηλαδή όπου η λέξη νοείται και εκφέρεται μεμονωμένη. Σ' αυτό το *περιβάλλον*, *όλες* οι λέξεις τονίζονται — και τα μονοσύλλαβα⁸ βέβαια. Ένα τέτοιο μηδενικό περιβάλλον, όμως, παρουσιάζει κυρίως *μεταγλωσσικό* ενδιαφέρον: Απασχολεί περισσότερο τον γλωσσολόγο που μελετάει τη γυμνή λέξη πάνω στο τραπέζι του.

ii) Μια σαφώς γενικότερη και χρηστικώς σπουδαιότερη περίπτωση είναι να βρίσκεται η λέξη μέσα σ' ένα ευρύτερο *περιβάλλον*, *μέσα στη φράση*. Τότε, κάμποσες μονοσύλλαβες και δισύλλαβες λέξεις, όταν στην πρώτη γραμμή της μάχης του λόγου καλούνται να αποδώσουν νοήματα πρόσθετα και χροιές ποικίλες, τότε οι λέξεις αυτές (πολλές φορές) δέχονται *άλλον* τονισμό. Τα περιστατικά τα είδαμε.

Είναι ολοφάνερο ότι η πρώτη περίπτωση συνιστά ένα απλό υποσύνολο του δεύτερου ευρύτερου συνόλου του θέματος που μας απασχολεί. Ένα υποσύνολο με αναγνωρισμένη βεβαίως παραδοσιακή γραμματική σημασία, το οποίο όμως *δέν* δικαιούται να επιβάλει τον φορμαλιστικό του κορσέ πάνω στις πιεστικές χρηστικές ανάγκες και στα ξεκάθαρα γλωσσικά γεγονότα.

7. «Οι τόνοι σήμερα φανερώνουν συνήθως ότι η τονισμένη συλλαβή προφέρεται δυνατότερα από τις άλλες» (Οικονόμου 1971: 13). Ακριβώς αυτό ζητάμε κι εμείς.

8. Επομένως, *άν* το θεσμοθετημένο μονοτονικό επικαλείται τον «λεξικό» τονισμό, ελέγχεται εδώ ως ασυνεπές. Ίσως μάλιστα να μην είναι *κάν* εύστοχο να αποκαλείται «τονισμός» μια συμβολική η οποία, αρκετά συχνά, ασκείται και σε *άτονες* συλλαβές!

8. Εάν ο μεταξύ των ειδικών συστηματικότερος έλεγχος των διαπιστώσεων και των προτάσεων⁹ αυτής εδώ της εργασίας, αποδείξει ότι το μεταξύ «οικονομίας» και «επικοινωνικότητας» βέλτιστον μπορεί να μετακινηθή προς την κατεύθυνση της δεύτερης, θα έχη κερδηθή νομίζω άλλο ένα βήμα για την ανάδειξη και εδραίωση της σύγχρονης Νεοελληνικής¹⁰.

Θεοδόσιος Τάσιος

Καθηγητής Εθν. Μετσ. Πολυτεχνείου
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Ηρώων Πολυτεχνείου 9, 15773 Αθήνα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- Κριαράς, Εμμ.: «Περιττό σημάδι...». *Το Βήμα*, 10.12.95.
Οικονόμου, Μ. 1971: *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Θεσσαλονίκη.
Σταματάκος, Ι. 1968 (β' έκδοσις): *Ιστορική Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*. Αθήναιον, Αθήναι.
Τριανταφυλλίδης, Μ. 1941: *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: ΟΕΣΒ.
Τσοπανάκης, Α. 1994: *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: Κολλάρος.

9. Κάμποσα χρόνια τώρα, τα βιβλία του συντάκτη αυτών των γραμμών τυπώνονται μ' αυτό το μονοτονικό σύστημα.

10. Το άλλο (ακραίο) σύστημα «πλήρης κατάργηση κάθε τόνου» αποφεύγει μόν τα μειονεκτήματα των τονικών παρερμηνειών, δέν αναδεικνύει όμως τις καίριες αποχρώσεις τις οποίες επισημάναμε στα προηγούμενα. Ενώ γεννά το ίδιο πλήθος άλλων πολλών παρερμηνειών...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ Ο ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΟΣ ΤΟΝΙΣΜΟΣ
ΜΟΝΟΣΥΛΛΑΒΩΝ ΚΑΙ ΔΙΣΥΛΛΑΒΩΝ
ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΕΙ ΟΥΣΙΩΔΩΣ ΤΟ ΝΟΗΜΑ Η ΠΛΟΥΤΙΖΕΙ ΣΑΦΩΣ ΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ

α) Μονοσύλλαβα

- Μήν τυχόν και πάς!
Μην τυχόν και πάς, καϋμένε-μου, χάθηκες...
Μή, σε παρακαλώ
- Καθόλου πρωτότυπα δέ
Του είπε δε να φύγη
- Άν θέλεις έλα - δέν ξέρω αν θά'θελες κι εσύ
- Άν δεν ήθελε, δέν θα'ρχότανε
- Θέλεις: Δέν θέλω
- Γιατί; Δεν θέλω γιατί έτσι
- Αυτό δεν είναι;
- Όχι, δέν είναι αυτό
- Μια μέρα μου λέει: Ελα για μιά μόνο φορά
- Δέν νομίζω να καθυστερήση. Νά-τος, έφτασε
- Μα τί λες τώρα! Μά την Παναγία σου λέω
- Γιά να σου πώ! Για ποιόν με πέρασες;
- Και πρόσθεσε: "Καί φίλος, και αμερόληπτος"
- Θές να μάθης για τους φίλους - σου; Ρώτα τούς φίλους - σου, όχι τους εχθρούς - σου.

β) Δισύλλαβα

- Ένα άτομο ήρθε, μόνο. Οι άλλοι βρήκαν ενα πρόσχημα
- Κατα τη διάρκεια του 1793 αγωνίστηκε κατά της τυραννίας. Έχε - το κατα νούν
- Απο (ενγένει άτονο· όμως), "Από και προς Αθήνα"
- Παρά τις προσδοκίες - μας, δέν ήρθε παρα μόνον ένας
 Πάρα πολλές φορές συμβαίνει.
- Κάτι γίνεται, δέ λέω. Όμως, κατι τέτοιο είναι σπάνιο
- Κάτω η γραμματική αυθαιρεσία!
 Κατω απο τέτοιες συνθήκες μάλιστα
- Σκέφτομαι καμμια φορά: Γιατί καμμιά - σας δέν αντέδρασε τότε;
- Μάθε οτι δέν είσαι εντάξει - ό,τι κι άν 'πείς
 Έλεγες οτι θα τους έβλεπα αμέσως.
 Νά, ότι φτάσανε!
- Γιατί δεν μιλάς;
 Γιατι δέν ξέρω τί να 'πώ